

форми насилля, спрямованих і на дітей; раннє або позашлюбне материнство; неповна родина; новостворені родини [3, с.15].

Висновки. Отже, проаналізувавши проблему безпритульності та бездоглядності в Україні, можна зробити висновки, що через різні причини (бідність, перенаселеність у квартирі, різні види експлуатації дітей, непорозуміння з батьками, друзями, вчителями) більшу частину дня, а інколи й ночі вони проводять на вулиці.

Список використаних джерел:

1. Гайдар Є. О. Соціальні наслідки безпритульності у контексті демографічної ситуації в Україні. *Вісн. Харк. Нац. внутр. справ: зб. наук. праць*. 2005 .89–94 с
2. Геращенко О. В. Дисфункціональна сім'я як фактор соціалізації підлітків, схильних до бродяжництва. *Право і Безпека*. 2016. №2.120-124 с.
3. Зінченко А. С. Безпритульність як соціальне явище (до історії розв'язання проблеми) . *Соціальна політика і соціальна робота*. 2001. № 1–2. 78–86 с.
4. Логвиненко Т. О. Соціальна педагогіка: практикум : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Просвіта, 2012. 47-48 с.

*Ірина Шкурат,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Навчально-наукового інституту педагогіки і психології,
Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)*

*Науковий керівник: Олена Караман,
ректор Державного закладу «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки*

АРТТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Починаючи з часів карантину, а потім повномасштабної війни, багато людей зазнали складних емоційних

переживань – загибель членів сімей, родичів, друзів, втрата роботи, житла, зниження соціальної та фізичної активності, перехід на дистанційне навчання, неможливість подорожувати та займатися багатьма видами захоплень, дистанціювання від близьких та знайомих тощо. Наразі, на превеликий жаль, рівень психологічного здоров'я дітей (особливо дітей, які вимушено перемістилися в інше місто, а то й країну, через повномасштабну війну росії проти України) дуже знизився. Російська армія бомбардує, обстрілює житлові квартали міст, знищує цивільну інфраструктуру, лікарні, школи, історичні пам'ятки. Зі стрес-факторів, що впливають на життя дитини, можна скласти довгий перелік, а завершують його – стрес, психоматичні, тривожні розлади, депресія та емоційне вигорання. Усе це спричиняє негативні емоційні реакції дітей молодшого шкільного віку, які, якщо з ними не працювати, можуть призводити до різноманітних наслідків, у тому числі афективних, тривожних та інших розладів, а також загострення патохарактерологічних змін особистості, перехід у патологію тощо.

Виклад основного матеріалу. Збереження психологічної стійкості дітей молодшого шкільного віку та формування гармонійно розвиненої, творчої особистості засобами арттерапії – проблема, яка в соціально-педагогічній та психологічній роботі розглядалась багатьма науковцями достатньо широко. Психологічним підґрунтям використання терапевтичних технік у соціально-педагогічній роботі стали праці К. Маховера, К. Рудестама, Е. Крамера, В. Яковлева, Н. Полякової та інших. Визначення теоретичних положень арттерапії базується на результатах досліджень А. Копитіна, О. Вознесенської, М. Кисельової та ін. Використання окремих технік арттерапії відображено в працях В. Газолишина, О. Любарец, Н. Простакової. Окремі аспекти реабілітаційної, корекційної, діагностичної роботи соціального педагога засобами арттерапії висвітлено в роботах М. Наумбург, О. Тараріної, А. Чуприкова, Н. Єщенко та інших [3, с. 114-118].

На початку ХХІ століття відбувся великий прогрес людства в науці, техніці та новітніх інформаційних технологіях. Разом з новими відкриттями життя людей поповнилося стресами, болем, страхом за власне майбутнє, а особливо – дітей. Сьогодні суспільство все більше починає розуміти, що основи щасливого та здорового життя людини закладаються ще з дитинства, а найбільш цінний його здобуток – це

психічне здоров'я дитини, її неповторний індивідуально-творчий потенціал. Удосконалюючи новітні технології навчання та виховання, педагогіка часто обходить найголовніше питання – питання буття дитячої душі! Почуття та емоції, які дитина проживає «тут і зараз», незалежно від правильних «дорослих повчань», виховних задач, розкладу уроків чи занять, запланованих завчасно заходів тощо, живуть за особистими законами й вимагають свого визначення.

У наш час сучасні дослідження потребують уточнення поняття «емоційний стан», «психологічна стійкість», їх зв'язків з категоріями «емоція» та «настрій», а також аналізу психологічної стійкості у дітей молодшого шкільного віку, пов'язаних з нестабільним воєнним станом в Україні, пошуку та розробки методів, програм їх корекції різноманітними засобами та прийомами, зокрема використання такого цікавого та актуального засобу, як арттерапія.

Початкова школа є фундаментом навчання дитини в школі. Яким буде цей «фундамент», як дитина адаптується до школи, наскільки буде почувати себе добре в школі, чи зуміє впоратися з різними труднощами та неприємними ситуаціями – залежить подальше її успішне навчання. Вступ до школи повністю перебудовує життя дитини. Саме у школі дитина потрапляє в нові для неї соціальні умови, які можуть супроводжуватися підвищенням тривожності, переживанням емоційного неблагополуччя, пов'язаного з передчуттям небезпеки або невдачі, зниженням психологічної стійкості та активності в цілому. При несприятливих умовах тривожність, хвилювання, страхи дітей перетворюються в стійку рису характеру. Адже, ближче до 7-8 років дитини можна говорити про певний емоційний настрій з перевагою почуття занепокоєння чи страху зробити щось не так.

У наш час, коли відбуваються різні несприятливі соціальні проблеми людства (пандемія COVID-19, повномасштабна війна), діти можуть і не говорити про проблему навмисно, а деякі методи чи вправи арттерапії дозволяють обходити захисні механізми і непомітно для дитини показувати існуючі проблеми їхньої нестабільної психологічної стійкості.

«Арттерапія» – це вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. Уперше визначення «арттерапія» було використано британським лікарем та художником Адріаном Хіллом в 1942 році. У 1945 році була опублікована його книга «Мистецтво проти

хвороб» [2, с. 336]. Арттерапія володіє величезною цілющою силою, про яку знали ще наші пращури, тому й намагалися лікувати хвороби, зцілювати духовне здоров'я за допомогою музики, танцю, звуків. Вона є одним з найбільш м'яких і в той же час глибоких методів в арсеналі педагогів, психологів та арттерапевтів. Адже, малюючи, займаючись ліпленням, дитина ніби то отримує закодоване повідомлення від самого себе. Форма, колір та інші характеристики продуктів творчості можуть не лише розкрити істинні, глибинні бажання, страхи, ставлення до когось або чогось, настроїв у даний момент, але й вплинути на психологічну стійкість, емоційний та фізичний стан. Кожна форма, колір чи звук випромінюють певну енергію та сигнали, які можна та потрібно використовувати для покращення життя і зміцнення психологічної стійкості дітей молодшого шкільного віку [4, с. 26].

Арттерапія володіє можливістю відновлення психологічної стійкості дітей молодшого шкільного віку за допомогою залучення їх до різних видів мистецтв. При цьому дитина навчається спілкуватися з навколишнім світом на рівні екосистеми, використовуючи образотворчі, рухові та звукові засоби. Вона дає змогу самостійно висловлювати свої почуття, потреби та мотивацію своєї поведінки, діяльності і спілкування, необхідні для її повноцінного розвитку та пристосування до навколишнього середовища. Через малюнок або інший вид творчої діяльності дитина може «виплеснути» негативні, болючі, стресові емоції та, навпаки, поділитися своїми позитивними емоціями, внутрішньою красою душі, креативністю, талантом. Головна мета використання арттерапії – гармонізація розвитку особистості через розвиток уміння самовираження та самопізнання [1, с. 90].

До провідних й ефективних методів арттерапії в молодшому шкільному віці належать: ізотерапія, казкотерапія, музикотерапія, пісочна терапія, кінотерапія, лялькотерапія, драматерапія. Застосування методів терапії мистецтвом на уроках забезпечує розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку, збагачення їх емоційної сфери, поглиблення світогляду, відбувається активізація уяви та мислення, формування психологічної стійкості.

Арттерапевтична робота надає дітям молодшого шкільного віку можливість вираження власних думок, почуттів, емоцій, потреб, станів, як і будь-яка творчість, що в результаті призводить до високого позитивного

емоційного заряду, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, адекватну самооцінку та психологічну стійкість до будь-яких стресових ситуацій.

Особливість використання в педагогічній та психологічній практиці сучасної школи арт-терапевтичних методик та вправ для формування психологічної стійкості дітей молодшого шкільного віку полягає у розв'язанні низки діагностичних, психотерапевтичних, виховних, розвивальних, корекційних завдань.

Основними етапами формування психологічної стійкості дітей молодшого шкільного віку засобами арттерапії є: налаштування на творчість; актуалізація візуальних, аудіальних, кінестетичних відчуттів; образотворча діяльність; активізація вербальної і невербальної комунікації; звільнення від неприємних почуттів; рефлексивний аналіз.

Висновки. Отже, арттерапія заснована на мобілізації творчого потенціалу дитини, внутрішніх механізмів саморегуляції та зцілення. Вона відповідає фундаментальній потребі в самоактуалізації – розкритті широкого спектра можливостей і утвердження свого індивідуально-неповторного способу буття у світі.

Подальше дослідження проблеми застосування арттерапії, як засобу формування психологічної стійкості у дітей молодшого шкільного віку, буде присвячено пошуку методів та прийомів, які б у комплексі розширювали уявлення про особливості застосування арттерапії в профілактиці негативних емоційних станів, відновленні психологічної стійкості та гармонізації духовного здоров'я дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Власюк М. Арт-терапія: лікування мистецтвом. Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2008. № 7/8. С. 90.
2. Вознесенська О. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник / Олена Вознесенська, Марина Сидоркіна. К. : Золоті ворота, 2015. 148 с.
3. Ілійчук Л. Педагогічні умови використання арт-терапії в освітньо-виховному просторі початкової школи. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки.* 2016. № 2. С. 114-118.

4. Мірошніченко Т. Запровадження арт-терапії в освітньо-виховний простір початкової школи: історико-методичний аспект. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 3. С. 26-30.

СЕКЦІЯ 4. Актуальні проблеми соціальної освіти в сучасному полікультурному просторі.

Ольга Процик,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 231 Соціальна робота, факультету педагогіки і психології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: Людмила Петришин,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ВАДАМИ МОВЛЕННЯ

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільних змін дослідження обраної теми є актуальним, оскільки кількість дітей з вадами мовлення з кожним роком зростає (наприклад, діагноз «загальне недорозвинення мовлення» ставлять на сьогодні у 6 разів частіше), а отже виникає потреба у дослідженні особливостей їх розвитку та пошуку шляхів вирішення проблем, що виникають у процесі розвитку дітей з вадами мовлення і вивченні особливостей їх пристосування до умов змінного соціально-побутового середовища [5].

Діти з порушеннями мовлення – це діти, що мають відхилення в розвитку мовлення при нормальному слуху і збереженому інтелекті. Порушення мовлення – це вади мовної діяльності, які заважають повноцінній комунікації людини та відповідно її перебуванню в соціумі [1].

Звернемо увагу, що у логопедії виділяють одинадцять форм порушення мовлення, дев'ять з яких є порушеннями усного мовлення на різних етапах його розвитку та становлення, а два інші – писемного